

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ ОТТАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

UNIVERSITY OF OTTAWA UKRAINIAN STUDIES

No. 8

THE CHRONICLE OF THE PRIEST FROM DUKLJA

THE OLDEST SOUTH SLAVIC CHRONICLE

Translated from the Croatian

by

Antin V. Iwachniuk

University of Ottawa Press

1986

Вступ

1

Основні праці до студій південнослов'янської пам'ятки є такі:

1. Федро Шишић, *Летопис попа Дукљанина*, окреме видання Сербської королівської академії, Београд-Загреб 1928, стор. 490; подані: Основна латинська редакція літопису й її Орбініїв італійський переклад, Хорватська хроніка та її Марулічів латинський переклад, джерельні та багаті дослідження й коментар та документи; додані відповідні географічні карти.

Федро Шишич (1869-1940) — визначний хорватський історик, а в першій мірі історіограф, професор загребського університету, дослідник і критичний видавець архівного матеріалу. Головніші його праці, крім Літопису попа Дукляніна, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, 1925, (історія хорватів з часів народніх володарів); *Jugoslavenska misao* (думка), *Istorija ideje jugoslavenskog narodnog ujedinjenja i oslobođenja*, 1937, та чимало інших.

2. *Ljetopis popa Dukljanina*, latinski tekst sa hrvatskim prijevodom i "Hrvatska kronika", Zagreb 1950, стор. 107, великого формату. Ювілейне видання Матіци хорватської з нагоди 800-их роковин *Літопису попа Дукляніна*, 1149-1949. Приготував до друку, написав вступ і коментар д-р Владімір Мошін. Степан Менцінгер і В'єкослав Штефаніч переклали латинську редакцію на хорватську мову.

Владімір Мошін (1894) — росіянин, з 1921-ого р. в Югославії. Видатний візантініст і славіст, знавець кирилиці. Його праця: *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije*, Zagreb, т. I — 1955, т. II — 1952. Книжки великого формату, т. I — тексти, стор. 260, т. II — репродукції па-

м'яток, стор. 149. Видання Історичного інституту Югославської академії наук і мистецтва в Загребі.

3. Dr. o. Dominik Mandić, *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske povijesti* (дослідження та доповнення з давньої хорватської історії), в-цтво: Hrvatski povijesni institut, Rim, 1963, XLIII + 631.

Джерельна праця про найдавнішу добу хорватського народу від приходу на південь, тобто доба *Літопису пона Дукляніна*; досліди *Королівства хорватів* (*Хорватська хроніка*) та *Літопису пона Дукляніна*; багата література предмета.

Д-р о. Домінік Мандіч (1889-1973) — францісканець, хорватський історик-дослідник і культурний діяч. Його праці стосуються хорватської старовини, головно Дуклі (*Crvena Hrvatska u svijetlu povijesnih izvora* — Червона Хорватія у світлі історичних джерел), Chicago, 1957, XVI + 280; *Bosna i Hercegovina, povijesno-kritička istraživanja* (дослідження), т. I *Državna i vjerska pripadnost sredovječne Bosne i Hercegovine* (державна та релігійна приналежність) Chicago, 1960, сторінок 487, і т. II *Vogumilska Crkva bosanskih krstjana*, Chicago 1962, сторінок 509 та інші.

(У виносках позначено всі ці три праці тільки: Шішіч, Мошін, Мандіч і сторінка)

2

Літопис пона Дукляніна — це найдавніша південнослов'янська пам'ятка з половини 12-го віку, яка постала на території середньовічної Дуклі¹, теперішньої Чорногорії. Поп Дуклянін — приблизний ровесник Нестора у нас, у поляків Мартина Галя, а в чехів Космаса.

Теперішня назва — *Літопис пона Дукляніна* — походить з 15-го в. (Туберо)², а докладніше з 17-го в. (Лучіч)³. Сам перекладач літопису зі слов'янської мови ла-

1. Δόκλεα, Doclea, пізніше помилково Διόκλεα, Dioclea.

2. Ludovik Crjević Tubero(n) (1459-1527) — дубровнічанин, написав твір *Commentariorum de temporibus suis libri XI*, де вперше згадав виразно Дукляніна (*Diocleatis auctoris annales*), назвавши його літературним твором глибокої давнини.

3. Joannes Lucius — Lucić, Lučić (1604-1679) — хорв. історик, написав *De regno Dalmatiae et Croatiae, libri sex*, де помістив Дуклянінів літопис під загол. *Presbyteri Diocleatis Regnum Sclavorum*.

тинською у вступі „Автор до читача“ називає його *Записом* (книжечкою) *romiv* (*Libellus Gothorum*), який по-латинському зветься *Regnum Sclavorum*. Слов'янський оригінал не зберігся й ніде немає про нього іншої згадки або будь-якого сліду. Зберігся тільки латинський переклад, і то тільки один рукопис, який нині править за основний текст. Він не був поділений на глави, але становив одну безперервну цілість. Для прозорости та легшого вжитку розбито його на глави. Вперше зробив це Швандтнер⁴, а пізніше Чрнчич⁵. Чрнчичів поділ на глави затримався досі.

Латинський переклад зберігся в хорватських надморських околицях. Він не був відомий середньовічній сербській історіографії, яка була майже цілковито під безнастанним впливом Афону⁶. Хорватія, що належала до римсько-католицького західного світу, зберегла, головно в Далмації, чимало різних пам'яток завдяки високоосвіченому духівництву: різні „житія“ святих (Дуйма, Анастасія, Іларіона та інших). Найважливіша написана пам'ятка з 13-го в. це *Historia Salonitana* архидиякона Томи Сплітчанина⁷, в якій є цінні вістки про раніші часи та події.

Маючи на увазі такий стан, Іларіон Руварац⁸ відзначає, що *Літопис попа Дукляніна* „кінчається там, де починається сербська історія“⁹.

3

Нині відомі чотири різні перерібки *Літопису* з різних часів. Як згадано, слов'янський оригінал не зберігся,

4. J. G. Schwandtner приготував 2-ге видання Лучіча *Presbyteri Diocleatis Regnum Sclavorum* у творі *Scriptores rerum hungaricarum* III, Vindobonae 1748, 486-509.
5. Ivan Črnčić (1830-1897) — хорв. історик; найважливіші його праці — публікування слов'янських рукописів (*Ассеманієва євангелія*, *Дуклянінів літопис* тощо).
6. На Афоні Немані збудували сербський монастир Хіландар, свій культурний осередок.
7. Tomas Archidiaconus Spalatensis, Toma Splićanin (1200-1268), хронікер, завзятий противник слов'янського богослуження в римсько-кат. хорв. Церкві та участі мирян у виборі єпископів.
8. Іларіон Руварац (1832-1905) професор і ректор сербської карловацької богословії, архимандрит, історик, один з перших академіків Сербської академії наук.
9. Мошін, 12, Шішіч, 32.